

Arhivaari Eetikakoodeks

vastu võetud Rahvusvahelise Arhiivinõukogu (ICA) Peaassamblee 13. istungil Pekingis (Hiinas) 6. septembril 1996

Sissejuhatus

A. Arhivaaride eetikakoodeks kehtestab arhivaaride elukutse standardid.

Koodeks tutvustab neid standardeid uutele arhivaaridele, tuletab kogenud arhivaaridele meelde nende ametikohustusi ja süvendab avalikkuse usaldust selle kutseala vastu.

B. Terminit "arhivaar" kasutatakse käesolevas koodeksis kõigi isikute kohta, kes on seotud arhiivide järelevalve, kaitse, hoolduse, säilitamise ja haldamisega.

C. Ametiasutusi ja arhiiviteenistusi julgustatakse järgima teguviise ja tavasid, mis hõlbustaksid käesoleva koodeksi rakendamist.

D. Käesoleva koodeksi ülesandeks on anda eetiline raamistik, millest antud ametiala esindajad juhitud, mitte pakkuda lahendusi konkreetsetele probleemidele.

E. Igale printsiibile on lisatud kommentaar. Printsiibid ja kommentaarid üheskoos moodustavad eetikakoodeksi.

F. Koodeksi rakendamine sõltub arhiivide ja professionaalsete ühenduste soovist seda kasutusele võtta. See võib täita õppe-eesmärke ja anda üldised juhtnöörid, mida järgida vaidlust tekitavates küsimustes, ebaeetilise käitumise uurimisel ja vajaduse korral ka sanktsioonide kohaldamisel.

Koodeks

1. Arhivaarid kaitsevad arhiiviainese terviklikkust ja seega tagavad selle kui allika kestmise usaldusväärse.

Arhivaaride esmane kohustus on säilitada nende hoole all olevate arhiivide terviklikkust. Selle kohustuse täitmisel peavad nad silmas tööandjate, omanike, arhivaalides käsitletud isikute ja arhivaalide kasutajate seaduslikke, kuid mõnikord konfliktseid õigusi ja huve nii minevikus, olevikus kui ka tulevikus. Arhivaaride professionaalsuse mõõdupuuks on nende objektiivsus ja erapooletus. Nad seisavad vastu mistahes allikast pärinevale survele manipuleerida tõestusmaterjaliga faktide varjamise või moonutamise eesmärgil.

2. Arhivaarid hindavad, valivad ja hoiavad alal arhiiviainest selle ajaloolises, õiguslikus ja administratiivses kontekstis, pidades seega kinni provenientsiprintsiibist ning säilitades ja välja tuues dokumentide algsed seosed.

Arhivaarid tegutsevad vastavalt üldiselt heakskiidetud põhimõtetele ja tavadele. Arhivaarid täidavad oma kohustusi ja ülesandeid aktiivsete ja poolaktiivsete arhivaalide (kaasa arvatud elektroonilised ja multimeedia arhivaalid) loomisel, säilitamisel ja eraldamisel, arhivaalide valikul ja kogumisel, nende hoole all olevate arhiivide kaitsmisel, säilitamisel ja konserveerimisel ning dokumentide

korraastamisel, kirjeldamisel, publitseerimisel ja kättesaadavaks tegemisel vastavalt arhiivinduse põhiprintsiipidele. Arhivaarid hindavad arhivaale erapooletult ning tuginevad otsuste langetamisel põhjalikele teadmistele oma asutuse administratiivsete nõuete ja kogumispoliitika kohta. Nad korraastavad ja kirjeldavad säilitamiseks valitud arhivaale vastavalt arhiivinduse põhiprintsiipidele (provenientsiprintsiibile ja algse korra austamise printsiibile) ja kehtivatele standarditele nii kiiresti, kui nende ressursid võimaldavad. Arhivaarid koguvad arhivaale vastavalt oma asutuse eesmärkidele ja ressursidele. Nad ei tohi taotlema ega vastu võtta arhivaale, kui see ohustab arhiivide terviklikkust või turvalisust. Arhivaaride koostöö tagab arhivaalide säilimise selleks kõige sobivamas arhiivis. Arhivaarid teevad koostööd võõrsile sattunud arhiivide kodumaale tagastamise küsimustes.

3. Arhivaarid kaitsevad dokumentide autentsust arhiveerimisel, kasutamisel ja säilitamisel.

Arhivaarid kindlustavad, et arhivaalide (kaasa arvatud elektroonilised ja multimeedia arhivaalid) arhiiviväärtus ei saaks hindamise, korraldamise, kirjeldamise, konserveerimise ega kasutamise käigus kahjustatud. Mistahes näidiste valikut teostatakse täpselt kindlaks määratud meetodite ja kriteeriumide kohaselt. Algsete vormingute asendamist teistega teostatakse nende arhivaalide juriidilist, sisulist ja teabeväärtust arvestades. Kui juurdepääsupiiranguga dokumendid on ajutiselt toimikust eemaldatud, tehakse see fakt kasutajale teatavaks.

4. Arhivaarid kindlustavad kestva juurdepääsu arhiiviainesele ja selle arusaadavuse.

Arhivaarid teevad valiku dokumentide säilitamise või hävitamise osas eeskätt juhindudes vajadusest säilitada olulist tõendusmaterjali need dokumendid koostanud ja ladestanud isiku või asutuse tegevuse kohta, kuid arvestades ka muutuvaid teadusliku uurimistöo vajadusi. Arhivaarid peavad olema teadlikud sellest, et kuitahes huvitavate, kuid kahtlase päritoluga dokumentide vastuvõtmine võib soodustada nendega ebaseaduslikku kaubitsemist. Nad teevad koostööd teiste arhivaaridega ja korraastatavate arhivaalide varguses kahtlustatavate isikute tabamisel ja vastutusele võtmisel.

5. Arhivaarid dokumenteerivad oma toiminguid ja on võimelised neid ka põhjendada.

Arhivaarid propageerivad häid asjaajamistavasid kogu dokumendi elutsükli vältel ja teevad koostööd arhiivimoodustajatega uute vormingute ja teabehaldustavade kasutuselevõtul. Nad kannavad hoolt niihästi olemasolevate dokumentide kogumise eest, kui ka selle eest, et asjaajamises ringlev informatsioon ja selle kasutamisel rakendatavad arhiivisüsteemid sisaldaksid algusest peale väärtuslike arhivaalide säilimiseks vajalikke protseduure. Arhivaarid, kes peavad läbirääkimisi arhivaalide omanikega või nende üleandmise eest vastutavate ametnikega, püüavad leida vastastikku vastuvõetavaid lahendusi, milles arvestatakse - võimaluse korral - täielikult järgmisi faktoreid: volitused üleandmiseks, annetamiseks või müügiks, finantskõllepped ja rahaline kasu, arhiveerimisplaanid, autoriõigused ja juurdepääsutingimused. Arhivaarid dokumenteerivad pidevalt arhivaalide vastuvõtmist, konserveerimist ja kogu teostatavat arhiivinduslikku tööd.

6. Arhivaarid edendavad arhivaalide võimalikult laia kasutamist ja tagavad kõikide kasutajate erapooletu teenindamise.

Arhivaarid loovad enda hoolde all olevate kogude kohta olenevalt vajadusest nii üldise kui ka konkreetse käiva teatmestu. Nad annavad erapooletut nõu kõigile vajajatele ja kasutavad olemasolevaid ressursse tasakaalustatud valiku teenuste osutamiseks. Arhivaarid vastavad viisakalt ja abivalmilt kõigile mõistlikele päringutele kogude kohta, soodustavad nende võimalikult laialdast kasutamist kooskõlas nende asutuse poliitikaga, kogude seisukorraga, juriidiliste kaalutlustega, indiviidi õigustega ja üleandmislepingutega. Nad selgitavad potentsiaalsetele kasutajatele kehtivaid piiranguid ja rakendavad neid erapooletult. Arhivaarid väldivad liigseid arhivaalidele juurdepääsu ja

nende kasutamise piiranguid, kuid võivad üleandmistingimustest tulenevalt soovitada või rakendada selgelt sätestatud piiratud kestvusega piiranguid. Nad järgivad täpselt ja rakendavad erapooletult kõiki üleandmistingimusi, kuid on olude muutudes valmis juurdepääsu liberaliseerimise huvides tingimuste üle uuesti läbi rääkima.

7. Arhivaarid arvestavad nii teabele juurdepääsu kui salajasuse nõudeid ja tegutsevad vastavalt kehtivale seadusandlusele.

Arhivaarid seisavad head selle eest, et nii organisatsioon kui ka üksikisikuid puudutava informatsiooni salajasus, samuti rahvuslikud julgeolekuhuvid oleksid kaitstud, ilma et informatsiooni hävitataks, seda eriti elektrooniliste arhivaalide puhul, kus teabe ajakohastamine ja kustutamine on tavaline. Nad austavad üksikisikuid puudutava informatsiooni salajasust, olgu nad kas arhiivimoodustajad või arhivaalis käsitletavad isikud, eriti nende puhul, kellel ei olnud nende materjalide kasutamisel või eraldamisel sõnaõigust.

8. Arhivaarid pruugivad üldsuse usaldust ainult üldiseks hüvanguks ja hoiduvad ametiseisundi omaenda või teiste huvides kuritarvitamisest.

Arhivaarid hoiduvad tegevustest, mis võiksid kahtluse alla seada nende professionaalse aususe, objektiivsuse ja erapooletuse. Nad ei tohi kahjustada asutuste, arhivaalide kasutajate ega kolleegide huve isikliku rahalise või mistahes muu kasu saamise eesmärgil. Arhivaarid ei tohi koguda originaaldokumente ega omaenda nimel osaleda mistahes äritegevuses dokumentidega. Nad hoiduvad tegevustest, mis võiksid avalikkusele jätta mulje huvide konfliktist. Arhivaarid võivad kasutada nende hoole all olevaid kogusid isiklikuks teaduslikuks uurimistöök ja publitseerimiseks, eeldusel et seda tehakse samadel alustel teiste samade kogude kasutajatega. Nad ei tohi avalikustada ega kasutada informatsiooni, mida nad on saanud juurdepääsupiirangutega kogudega töötamisel. Nad ei tohi lasta isiklikul uurimistööl või publitseerimisplaanel segada professionaalsete või halduslike ülesannete täitmist, milleks nad on palgatud. Oma asutuse kogude kasutamisel ei tohi arhivaarid kasutada teiste uurijate publitseerimata leidudest ammutatud teavet, ilma sellest nimetatud uurijaid teavitamata. Nad võivad arvustada ja kommenteerida teiste uurijate töid, kaasa arvatud tööd, mis põhinevad nende oma asutuste dokumentidel. Arhivaarid ei tohi lubada väljaspool nende ametit seisvatel inimestel sekkuda nende tegevusse ega kohustustesse.

9. Arhivaarid püüdvad professionaalse täiuslikkuse poole oma teadmisi süstemaatiliselt ja pidevalt kaasajastades ning jagavad omandatud teadmisi ja kogemusi teistega.

Arhivaarid püüavad arendada professionaalset töösse suhtumist ja asjatundlikkust, annavad oma panuse elukutse teadmiste kogumisse ja hoolitsevad selle eest, et need, kelle väljaõppe ja tegevuse eest nad head seisavad, on pädevad oma ülesandeid täitma.

10. Arhivaarid edendavad kogu maailma dokumentaalse pärandi säilitamist ja kasutamist, tehes koostööd nii arhivaaride kui ka teiste elukutsete esindajatega.

Arhivaarid püüavad laiendada koostööd ja vältida konflikte oma kolleegidega ning arhiivistandardeid ja eetikat järgides üle saada võimalikest raskustest. Arhivaarid teevad koostööd külgnevate elukutsete esindajatega vastastikuse lugupidamise ja mõistmise vaimus.

Inglise keelest tõlkinud Ivika Arumäe